

ОДБРАНА СУВОЗЕМНЕ ГРАНИЦЕ

Нападач може располагати знатном бројном надмоћношћу и низом нових борбених средстава, од којих се нарочито истичу: атомска оружја, слободне и вођене ракете, авијација великих брзина и радијуса, електронска опрема итд. Поменута средства су нагло увећала снагу ватре, маневарску способност и покретљивост трупа, омогућујући им знатно већу продорност како у стратегиским тако и оперативним подухватима. Разумљиво је да су због свега тога могућности брзог и изненадног прелаза границе и дубоких упада у браниочеву територију постале далеко веће него што су биле икад раније, те ће се досадашња класична схватања о одбрани границе бесумње осетно изменити како би се прилагодила новим условима. Супротстављање надмоћном и добро опремљеном нападачу изгледа, на први поглед, неизвесно и изложено моралној кризи и разним искушењима. Дакле, већ на самом почетку рата нападнута земља се сукобљава са великим тешкоћама, нарочито ако је изненађена и нападнута пре него што је извршила мобилизацију и концентрацију својих снага. Ради тога мора уложити посебне напоре, и то у првом реду са циљем да благовремено обезбеди угрожене границе. Класичне снаге које су раније затварале границу и вршиле заштиту мобилизације и концентрације не би могле потпуно и сигурно извршити овај задатак, нарочито кад је у питању надмоћан и савремено опремљен нападач.¹⁾ Пре свега, те су снаге биле релативно мале, а свој задатак, нормално, нису извршавале отсудном одбраном, већ борбом на већој или мањој дубини граничног фронта, с тим што су нове снаге које су се прикупљале из унутрашњости земље имале да зауставе нападача, разбију га и врате преко границе.

Поставља се питање како се у савременим условима може бранити гранични појас и тиме створити довољно времена за извршење мобилизације и концентрације неометано од непријатељског дејства са земље. Искуство прошлог рата показује да су Немци невероватно брзо сламали отпор граничних снага и муњевито преносили дејства у дубину земље, још неорганизоване за одбрану. Према томе, мора се озбиљније размотрити колико се данас заштита и одбрана границе

---

¹⁾ У даљем излагању нападача треба подразумевати далеко бројно и технички надмоћнијег од браниоца који, осим бројне и техничке инфериорности, не располаже ни довољном дубином државне територије, тако да мора да брани сваку стопу земље.

могу изводити класичним средствима — пешадиским дивизијама — и на начин који је већ у минулом рату превазиђен.

Због опасности од атомског дејства борбени поредак се нормално развучи на више издвојених чворова и тачака одбране, без ватрене и уске тактичке повезаности. С обзиром на то и на карактер дејства нападача, класичне дивизије су постале гломазне и толико непокретљиве, да се не могу лако и брзо прикупљати, усмеравати и, уопште, следити захтевима ситуације. Међутим, збивања на бојишту (не само код задржавајуће одбране) траже да се у тактици и оперативи ригорозно скрате досадашњи временски термини, да се повећа покретљивост и маневарска ефикасност јединица. Некада се граница, применом задржавајуће одбране, могла бранити релативно малим снагама, а данас је то немогућно због савременог агресора. Поред тога, класичне дивизије су проблем како с економског гледишта, тако и са гледишта попуне, јер их треба имати у већем броју него раније и распоређене по целој дубини граничног фронта. С друге стране њихова мобилизација и довођење у стање бојне готовости релативно би дуго трајало, тако да би још у миру морале бити спремне и распоређене на граници.

Сада треба видети у коликој се мери могу заштита и одбрана границе обезбедити на класичан начин — задржавајућом одбраном, уз коришћење наведених средстава. Основна концепција задржавајуће одбране састоји се у планском повлачењу на узастопне линије, уз ограничени отпор и мања активна дејства. Како по задатку, тако и по начину извођења, она може у основи имати пасиван карактер, јер ако се изводи класичним средствима, могућност активних дејстава по броју и обиму своди се на минимум. У теоретском разматрању задржавајуће одбране често се заборавља или запоставља карактер савремених средстава нападача, а са друге стране, довољно се не сагледава околност да успешно извођење ове одбране зависи у пуној мери од средстава, односно састава трупа које је изводе и њихове покретљивости на бојишту. Неоспорно, овај би задатак најбоље решавале тенковске јединице подржане авијацијом. Пешадија без минимума транспортера за покрет ван путева, без јаке пт и пав артиљерије на самохоткама, без минимума оклопних средстава и унапред солидно организованог запречавања, не може успешно изводити задржавајућу одбрану против нападача чија основна снага почива на тенковима, авијацији и разним другим новим средствима. На планинском земљишту, где је покрет технике ограничен искључиво на путеве, ти недостаци су мањи, но и тада противтенковска одбрана на комуникацијама мора бити јака и потпуна.

Једноставно усвајање некадашње маневарске одбране као најповољнијег метода одбране границе и њено преношење на услове у много чему измењеног савременог рата, било би врло опасно, ако би се оваква одбрана сматрала корисном за оног који је технички и уопште слабији од противника, занемарујући услове и елементе који би омогућавали њено извођење. Исто тако не би било целисходно ако

би се пешадиске дивизије попуниле мототранспортом, да би после једне такве импровизоване допуне могле и даље примењивати маневарску одбрану. Наиме, тешко се може очекивати да ће се овакве пешадиске дивизије повлачити комуникацијама пред савременим нападачем, задржавати једновремено бујицу оклопних и мотомеханизованих снага и одолевати авијацији која им се у току скокова непрекидно налази над главом, тим пре што се могу појавити и ваздушни десанти нападача на положајима предвиђеним за неки од следећих скокова. Чак ако се пође и од претпоставке да непријатељ неће оштетити комуникације, поставља се питање да ли је могућно да се снаге које изводе одбрану у оваквим условима, на свакој линији извуку из борбе, укрцају, формирају аутоколоне, одређеним комуникацијама изиђу на следећу линију и поседну је ради настављања борбе, те да тако, на исти начин, продуже кроз целу дубину граничног појаса? Можда би то било изводљиво (мада сумњиво с обзиром на савремена средства за извиђање и осматрање) кад би се јединица успела задржати на свакој линији до ноћи, па да тек тада изврши скок на следећи положај, али се данас на такву могућност нормално не може рачунати.

Какве су могућности задржавајуће одбране биле раније може се најбоље видети из операција 1939 и 1940 на Западу, или 1941 и 1942 године на Истоку, када нападач није располагао данашњим средствима. И тада је бранилац био лишен могућности да се користи баш оним основним елементом на коме почива ова одбрана — покретом са положаја на положај по дубини. Поред осталог, то је један од основних узрока због којих је нападач, ондашњим средствима, већ првог дана боја, заправо одмах после пробоја, успевао да остави браниоца далеко иза себе. За кратко време целе армије су се нашле у окружењу. Тада су Немци успели остварити низ операција (по типу савремене „Кане“, како они то воле истаћи), у којима су једним замахом уништаване или заробљаване огромне снаге од 400.000 до 600.000 људи.

Ово указује на то да је сасвим на месту поставити питање: шта је у оваквим условима корисно и оправдано, да ли бранити границу задржавајућом или отсудном одбраном? Неоспорно је да бранилац, ако је технички добро и савремено опремљен (иако је уопште узевши, слабији од нападача) може према потреби изводити и задржавајућу одбрану. Међутим, то би било веома ризично ако не би располагао одговарајућим савременим средствима. Као што и искуство показује, једноставно препуштање одбране границе оваквој одбрани и при оваквим условима, може довести до брзе ликвидације сваког отпора и то не само на граници. Немање довољно одговарајућих и у миру спремних снага за одбрану граничног фронта не може се данас надокнадити задржавајућом одбраном. Релативно слабе пешадиске снаге у задржавајућој одбрани лако се мимоилазе, тако да основне нападачеве снаге, нарочито мотомеханизоване и ваздушно-десантне јединице, могу брзо продирати у дубину земље, где се могу

наћи чак и пре него што бранилац успе покренути своје основне снаге.

Горње излагање се не сме схватити тако да се нападнута земља неће моћи супротставити надмоћном и савремено наоружаном агресору. Напротив, она се може енергично супротставити и тући за сваку стопу, без обзира на то да ли у тренутку одбране од агресије располаже или не располаже атомским и другим модерним средствима, тј. без обзира на то што у том тренутку може располагати углавном класичним саставом и структуром оружаних снага, чију основу чине пешадиске дивизије. Према томе, поставља се питање: како се малим и скромним средствима може спречити продор преко границе? По мом мишљењу, може се организовати велики број мањих јединица²⁾ снабдених лаким наоружањем (нарочито противтенковским средствима) и опремом, које ће уз одговарајуће мере и поступке, прихватити одбрану границе и наносити губитке савремено опремљеном нападачу. Оне би једновремено поселе и браниле све погодне и благовремено уређене положаје на целој дубини граничног појаса, с тим што би се запречавање на свим линијама извело још у току мира.

Основна предност ових јединица, под условом да се мобилишу на територијалном принципу, била би у томе што се могу врло брзо и лако формирати, што се одмах могу ангажовати у борбу са нападачем и што су економски рентабилне, нарочито за мале земље, јер се у миру не морају држати велике снаге на осетљивом граничном појасу.

Нападни правци агресора нормално ће водити најпроходнијим и комуникативним земљиштем, које пружа услове за пуно искоришћење савремених борбених средстава и бржи развој операције. Пошто је земљиште на тим правцима обично најгушће насељено (равница и широке долине), то ће и могућности за брзо и лако стварање поменутих јединица за заштиту мобилизације постојати баш тамо где је то најважније и најпотребније — на основним правцима наступања нападача. Разумљиво је да се овде рачуна на политички свесно и одано становништво, спремно да се одупре свакој агресији. Ако се још и опрема за те јединице чува у непосредној близини положаја које ће бранити, онда је разумљиво да се оне могу брзо мобилисати и отпочети борбу на најважнијим и највероватнијим правцима упада, пошто ће их такорећи једновремено посетити на целој дубини граничног појаса (до 100 и више километара). Зато треба благовремено разрадити одговарајуће планове у којима ће се тачно прецизирати положаји за сваку јединицу, места чувања њихове опреме, средства за минирање и рушење, и како ће се и где допунити фортификациско

²⁾ Њихова јачина и састав могли би бити веома различити. Можда би најбоље одговарали батаљони, рецимо, од по четири пешадиске чете, једне чете оруђа за подршку (минобацачи и лако ПТ наоружање) и једне инжињерске чете, с тим што би се по 4—6 батаљона повезивало у бригаду, која би, поред тога, располагала и лаким средствима пт и нав подршке. Поред тога, батаљони би могли бити и самостални.

уређење и запречавање. На овај начин би, поред осталог, отпали центрациски покрети јединица (пошто се мобилизациско место и линија одбранбених положаја такорећи сједињују), што је врло важно ако се имају у виду надмоћна авијација и брзина дејства осталих снага савременог нападача.

Као што је поменуто, на основним правцима вероватног нападачевог наступања земљиште би морало бити још у време мира фортификациски уређено и припремљено за одбрану на целој дубини граничног појаса. При томе се не мора ићи на неку шаблонску организацију и утврђивање, како то прописује стереотипна шема одбране, већ уређивати сваку линију на целој дубини граничног појаса на којој земљиште и друге околности пружају повољне могућности за давање отпора. То значи да треба организовати отпор на широј основи, користећи потенцијалне снаге целог народа. Ортодоксни војници су често склони да потцењују борбене могућности организованог и наоружаног народа. Колико је неправилно такво мишљење најбоље показује наш Народноослободилачки рат. Или, на пример, случај Порт Саида из најновијих догађаја, где је савремено опремљеним англо-француским снагама у току напада на Египат најтежи задатак био да савладају отпор слабо наоружаног и чак недовољно организованог, али борбено одлучног народа. Даљи развој догађаја и последице таквог отпора указују колико је агресор о овоме мало водио рачуна.

Све изложено показује да се и у савременим условима може успешно решавати озбиљан проблем одбране граничног фронта, с циљем да се боље и сигурније преброди криза изненађења која, иначе, у савременом рату може имати одлучујуће последице, нарочито уколико се у време мира не располаже довољним бројем спремних јединица које ће примити удар агресора у сваком моменту. Одбрана граничног фронта нормално не би смела почивати на класичним формацијама оружаних снага (дивизијама, корпусима), већ на специјалним лаким јединицама које би дејствовале на стационарној основи што не искључује и ограничена активна дејства. С обзиром на масовност, оне би могле брзо и једновремено посести целу дубину граничног појаса, уређеног на свим линијама које топографски и тактички пружају повољне услове за организовање и извођење одбране. При распореду јединица и организовању положаја на свим линијама морало би се водити рачуна о томе да се дејство нападачевих атомских средстава сведе на најмању меру. Метод извођења одбране заснивао би се на отсудној одбрани положаја са циљем да се нападач натера да посебно заузима и пробија сваку линију и да на тај начин ломи своје снаге и трпи губитке. Оне јединице које би биле заобиђене остале би и наставиле да дејствују у позадини, нарочито на комуникацијама, ради ометања саобраћаја. Задржавајућа одбрана могла би се такође изводити, али једино тамо где земљиште и други услови то обезбеђују. Оваквим начином одбране границе отпао би

крупан проблем евакуације народа из граничних области. Треба имати на уму да је евакуација данас тешко изводљива без солидне противавионске заштите, добро поседнуте границе и обезбеђења позадине. Уместо евакуације и заузимања комуникација у моменту када су оне најпотребније (за мобилизациске и концентрациске покрете главних оружаних снага), народ би се на лицу места организовао у јединице и посео положаје за дочек непријатеља. Колико то значи не само у погледу борбеног ефекта, већ нарочито у моралном погледу, може се најбоље уочити ако претставимо слику непрегледних колона народа које се повлаче у дубину земље под непрекидним дејством непријатељске авијације. Извођење евакуације у условима напада надмоћног и савремено наоружаног агресора, с једне стране, и недовољне заштите из ваздуха са друге, може се претворити у неред и панику, или изазвати разне штетне појаве које се могу пренети и на оружане снаге. Зато је далеко боље ако се, уместо евакуације скопчане са разним перипетијама и великим губицима, цео народ у граничном појасу од првог момента наоружа за одбрану угрожене земље. То улива снагу отпору, а уколико би нападач и успео да продре, у његовој позадини остале би организоване јединице које ће и даље продужити борбу на партизански начин.

Погодни земљишни услови ће у великој мери утицати на могућност јачег и дужег отпора оваквих јединица. Планинско земљиште, са уским и ограниченим пролазима за мотомеханизоване јединице, може бити сигурније брањено. На њему ове лаке јединице могу за одређено време зауставити и најсавременије опремљеног нападача. У равници и на тенкопролазним деловима граничног фронта било би корисно ангажовати и јединице опремљене тенковима и самоходном артиљеријом, које би боље учврстиле одбрану главних праваца и пружиле ослонац дејству лаких јединица, које и даље претстављају основну — масовну снагу одбране граничног појаса.

Овим излагањем настојао сам указати на постојање и ове могућности одбране граничног фронта у савременим условима. Међутим, поставља се питање какво је место и улога савремено опремљених и организованих јединица у општем комплексу одбране? Према изложеном решењу, оне не би биле значајније ангажоване за одбрану и заштиту границе, али им се обезбеђује време и остали услови за мобилизацију и излазак на просторију са које се планира њихова употреба према захтевима оперативностратегиске ситуације.
